

na poti premrazijo; napada pa tudi goveda, prešiče, ovce i. t. d.

Znamnja

te bolezni so si pri vsih plemenih živine enake; nar bolj očitne pa so pri konjih. Na prisadni pljučnici bolna živina sploh opéša, oslabí, je žalostna, glavo obesi, vrat pa bolj ravno derži, vedno na enim mestu mirno stoji in se hoje boji; kadar se pa iti posili, vsa omamljena gré in težko sôpe. Ne vleže se skorej nikdar, ampak večidel s sprednjimi nogami široko saksébi stoji, ali pa saj eno nogo enmalo od sebe proč stavi, de si tako persi enmalo razširi in lože sôpsti more. Če se pa zavoljo nepremagljive slabosti vunder vleže, sključi sprednje noge pod persi in takó težko diha joča na njih sloni. Tudi človek š prisadno pljučnico ne more dostikrat ne na eni ne na drugi strani ležati; človek pa in živina sta si v ti bolezni popolnoma enaka.

Začetek prisadne pljučnice se večidel s hudó mèrzlico (treslico) napové, ktera pa včasih le malo časa terpi, in po kateri vročina nastopi. Prisadna pljučnica je vselej vročinska bolezn (mit Entzündungsfieber.)

Bolna živina suho kašlja; kašljanje pa je kratko, kër živini v persih velike bolečine prizadene. So pa tudi pljučnice, de se nič kašlja ne sliši. Gobec in posebno nosnice so suhe, rudeče, vroče. Sapo čutiš vročo, če roko nosnicam približaš. Živina težko in hitro sôpe (poglavitno znamnje), in težko dihanje nosnice, persi in clo trebuh razširjuje. — Žila hitro bíje, takó de pri konjih ali govedih v eni minuti 60, 70, 90 in še več udarkov (po velikosti bolezni) našteješ. Nar lože boš žilo pri konjih in govedih na stranskih čelustnih kostéh čutil in jo štel; pri drugi živini pa na spodnjih nogah. — Kakor žila, ravno takó tudi sercé hitro bíje; tode njegovih udarkov, če svojo roko na levo stran reber za komolec položiš, ne boš v začetku hude pljučnice in pri dobro rejeni živini vselej čutil, kër se sercé v hudih prisadnih boleznih vselej nekoliko skerči, de ne udarja na rebra. — Sicer pa takó bolna živina nič ne jé; goveda, ovce in kozé nehajo prežvekovati. Žeja pa je večidel velika, včasi pa tudi ne. — Če ni k pljučnici kaka druga čevna bolezn pritisnila, gré blato le poredkama in suho od živine.

To so poglavne znamnja prisadne pljučnice, iz katerih bo vsak umen kmet bolezn lahko spoznal.

Bolezni, ki se k pljučnici nar rajši pridružite, ste: prisad čev (Gedärmentzündung), ki zavoljo bolečin živino nepokojno stori kakor kolika, in pa prisad kopit ali parkljev (Huf- oder Klauenentzündung, Rehe), ki se tudi lahko spozná iz stáje in hoje bolne živine.

Vzroki prisadne pljučnice.

Poglavni vzrok je prehlajenje. Živina se pa prehladí v merzlih hlevih, na poti v hudim mrazu in ojstri burji, zlasti če je špoténa na merzli sapi delj časa stati móгла; in pa po merzli pijači, posebno po snežnici.

(Konec sledí.)

Kmetijske in obertniške reči.

(Nekaj od gnojá.) De se gnoj vselej nar boljši podela na gnojišu s streho pokritim ali pa če je nekoliko z perstjo zadelan, se sleherni kmetovavec iz nasled-

njih resnic nar lože prepriča: 1.) Gnoj se dela ali pa iz debeliga razpade takrat, kader nekoliko gazov: vogelnokisliga in amonjaka iz njega zbeží in v zrak zgine, in ravno to kemijsko ravnanje je vzrok, de gnoj dober postane. 2.) Če se gnoj pod milim nebam pari, brez de bi bilo gnojiše pokrito s streho ali z zemljó, zgubí gnoj preveč rodívne moči, se osuší; nar boljši gnojnica se oceja, ali ga pa dež preveč spíra. 3.) Rahlejši zerna pšenice, reží i. t. d. ne potrebujejo gnojá, ki se je že v jami ali na gnojnim kupu popolnoma podelal, zakaj take žita, ki se z nar večim pridam na take njive sejejo, kjer so popred taki pridelki rastli, kateri se okopujejo, postavimo: turšica, krompir, repa, vohrov i. t. d. dobijo po taci pridelkih gnoj že ravno práv podelan in do dobriega razpaden; — gotov dobiček, kteriga si je skerb kmetovavec že pretečeno jesen pripravil.

Pravijo sicer, de se včasih do dobriega podelan in sognjit gnoj nekterim sadežem dobro prileže, de spešno rastejo in urníši zoríjo. Tega sicer ne moremo tajiti: vunder ne bo zavoljo tega umni kmetovavec nikdar svojiga gnojá — nar večí podpóre kmetijstva — nemarno tratil, ampak z veliko skerbjó ž njim ravnal. Naj se tedej gnoj vselej na kupih podeljuje, ki so s perstjó zadelaní, ali pa na gnojiših, ki so pod streho sončne soparce, dežja in yetra obvarovane. De bi vunder nobeden kmet tega poduka v nemar ne pušal!

(V kislim mléku,) ki se je delj časa na soncu páriló, se naredí hud strup, kteriga ljudjé do zdej še nič kaj porajtali niso, akoravno je že veliko prešičev od tega poginilo, kterim je bilo med pomíje tako kisló mléko pridjano.

(Seršene pokončati.) M—jér Janez iz Z. mi je pravil, de so domá takole seršene končevali: Zvečer, ko je bilo tema, so blizo tistiga kraja, kjer so bili seršeni, nekoliko slame zažgali, na to je eden v seršenje gnjezdo s palico pobézal, in vsi seršeni so v oginj sferčali, ter se posmodili. — Pa pameti je per tem opraviu treba, de se kej ne zažgè, de po tem še hujši ne péče, kakor ko bi seršen pičil. Janez je pa zdaj v soli, ne bo več seršenov smodil.

(Kakor pobiranje tičjih gnjezd), tako je tudi škodljivo pobiranje mravljih jajc, kër se tako mravljiní končujejo, ki so rojeni sovražniki gosénc. Mnogi lesovi, kjer so mravljiní, zlasti njih večí plemé, bili pregnani, so se zgubili, kër so jih gosénce končale. Hanoverska vlada je že prepovedala pobirati mravljinčje jajca. Tacih prepoved bi ne bilo treba, ko bi ljudjé prevdarili, koliko večí je škoda, ki se s tem stori, kakor mala korist tih jajc. Mravljinčje jajca se nabirajo za tiče, ktere v kletkah zaperte imeti je neusmiljeno veselje.

(Wčela.)

(Zoper gosence na repi) je kmetovavec Ferlan blizo Loke, kjer so letas gosence hudó razsajale, tóle skusil in poterdil: Vjel si je rakov, jih je stolkel, in stolčene gnjiti dal. V dveh dneh so že hudó smerdéli in potem jih je s tremi škafami vode zmešal. Smerdljivo rakovo vodo je z vertnarsko skropivnico poškopil po repi — in vse gosence so — kakor nam je povedal — poginile.

(Namesti indige) je v imenitnim kupčijskim mestu Gotenburg na Švedskim neki bojár ali farbar višnjevo bojo ali farbo iznajdel, v ktero se da svila ali žida veliko lepši, stanovitniši in pa tudi veliko bolj po ceni farbati, kakor z indigo.

Letašnja létina po Krasu.

Kër nam Novíce létine od več krajev oznanujejo, naj tudi povedó, kakó se je létas létina po Krasu obnesla.

Sená se je četerti del manj od lani pridelalo. — Kokonov ali židnih mešičkov se je obilno priravnalo;